

Пилипенко Світлана Анатоліївна,
професор кафедри цивільного права і
процесу НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ РЕЧЕЙ, ОБМЕЖЕНИХ В ЦИВІЛЬНОМУ ОБОРОТІ

Серед об'єктів цивільних прав важливе місце посідають речі. Згідно статті 179 Цивільного кодексу України річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. Класифікація речей здійснюється за різними підставами. Однією з таких підстав є їх оборотоздатність. Традиційно, цивільне законодавство, за ступенем оборотоздатності виділяє такі групи речей: речі, які вільно перебувають в обороті, речі, вилучені з цивільного обороту та речі, які обмежені в обороті.

Речі, які обмежуються в обороті - це речі, які можуть належати тільки окремим учасникам цивільного обороту, або речі, обіг, придбання або відчуження яких може здійснюватись тільки за спеціальним дозволом [1, с. 308]. Законодавець в Постанові Верховної Ради від 17.06.1992 року «Про право власності на окремі види майна» в Додатку № 2 дає перелік речей, які обмежені в обороті і запроваджує спеціальний порядок набуття права власності громадянами на певні види майна [2].

Іноді на практиці, виникають певні питання, пов'язанні зі спадкуванням окремих видів речей, які обмежені в обороті.

Якщо до складу спадщини входять права на майно, обмежене в обороті, зокрема зброя, спадкоємці мусять одержати спеціальний дозвіл для можливості здійснення ними права на майно, перелік якого наведено в Додатку № 2 вищезгаданої постанови [3, с. 21].

Так, Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи

аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (далі - Інструкція), затверджена Наказом МВС України від 21.08.1998 року містить певні положення, які стосуються спадкування зброї.

Відповідно до п. 12.16 Інструкції у разі смерті власника нагородна, нарізна вогнепальна та інша зброя військових зразків, мисливська нарізна або гладкоствольна вогнепальна зброя, основні частини зброї та бойові припаси до неї, пневматична, холодна та охолоджена зброя, пристрої та патрони до них у п'ятиденний строк здаються близькими особами до органів внутрішніх справ на тимчасове зберігання до вирішення питання щодо спадкування майна (але на строк не більше шести місяців).

Якщо хтось із спадкоємців бажає таку зброю (крім нагородної) залишити у власності та користуватися нею, вона може бути зареєстрована на його ім'я в установленому законодавством порядку. Якщо серед спадкоємців немає осіб, які мають право на зберігання зброї, то зброя в місячний строк після п'ятиденного строку, повинна бути реалізована в установленому законодавством України порядку особі, що має дозвіл органів внутрішніх справ на придбання зброї, або здана на реалізацію в магазин з торгівлі зброєю.

Нагородна короткоствольна вогнепальна нарізна зброя (пістолети, револьвери) за погодженням з МВС України може бути передана спадкоємцями до державного музею або залишена у власності спадкоємців після приведення її підприємством або майстернею по виготовленню і ремонту зброї у стан, що виключає можливість здійснення пострілу без спеціальних ремонтних робіт [4].

Морські кортики, які зберігають морські офіцери без спеціального дозволу, після смерті їх власників мають бути безоплатно здані у військові комісаріати або в органи внутрішніх справ. Право власності на ці речі у спадкоємців не виникає [5, с. 86].

Закон України від 16 березня 2000 року «Про державні нагороди» [6] визначив особливий порядок спадкування орденів, медалей та відзнак «Іменна вогнепальна зброя».

До державних нагород законодавець відносить: звання Герой України; орден; медалі; відзнаку "Іменна вогнепальна зброя"; почесні звання України; Державні премії України; президентську відзнаку.

Відповідно до ст. 18 вищезгаданого Закону після смерті нагородженого, за наявності спадкоємців, нагорода залишається у сім'ї померлого. За згодою спадкоємців державні нагороди можуть бути передані на тимчасове або постійне зберігання музеям. Передані музеям на постійне зберігання державні нагороди спадкоємцям померлого або нагородженого посмертно не повертаються. У разі відсутності у померлого нагородженого спадкоємців державні нагороди і документи про нагородження мають бути передані на зберігання державі.

Згідно з Наказом МВС України від 13.06.2000 р. № 379 працівникам суду та правоохоронних органів надано право на придбання у приватну власність пристроїв, які стріляють гумовими кулями (револьвер «Галчєня» - аналог револьверу «Smith & Wesson» та пістолет «Перемога» - аналог пістолета «Макарова»). Оскільки наведений Наказ визначає долю лише вогнепальної, пневматичної та холодної зброї, постає питання щодо правового режиму згаданих пристроїв. На думку науковців, оскільки для придбання пристроїв для стрільби гумовими кулями необхідний відповідний дозвіл, право власності можуть мати лише певні категорії осіб, то відповідно на ці пристрої повинен поширюватися і спеціальний порядок набуття у власність після смерті особи. Якщо серед спадкоємців немає осіб, які можуть і бажають отримати дозвіл на неї, вона повинна реалізовуватися через систему комісійної торгівлі, а кошти спадкуватися на загальних підставах [7, с. 103].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що законодавство України встановлює особливості спадкування деяких видів речей, які обмежені в цивільному

обороті і покладає на спадкоємців вчинення певних дій для набуття такого майна у власність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куций О.В. Щодо питань правового режиму цивільного обороту речей та їх класифікації // Право і безпека. - 2012. - № 3 (45). - С. 306 - 310.

2. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року № 2471-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 35. - Ст. 517.

3. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст]: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій Міністерства юстиції, науковців, фахівців: правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам. Т. 12 : Спадкове право / Ю. О. Заїка [та ін.]; ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. - Х.: Страйд, 2009. - С. 21 (Серія "Коментарі та аналітика").

4. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС від 21 серпня 1998 року № 622 // Офіційний вісник України. - 1998. - № 42. - стор. 107.

5. Заїка Ю.О., Співак В.М. Право власності. Спадкове право: Навч. посібник. - К.: Наук. думка, 2002. - 152 с.

6. Про державні нагороди: Закон України від 16 березня 2000 року // Офіційний вісник України. - 2000. - № 15. - Ст. 587.

7. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України / За заг. ред. В.М. Марченка. - Х.: ФО - П Лисяк Л.С., 2012. - 736с.